

Årsskrift 2016

Sagen mod pastor Victor Heise



Folk af betydning i Stenløse Sogn anno ca. 1900.



Præstegården i Stenløse, Fyn

Foreningens bestyrelse:

Formand: Eva Kristensen,
Svenstrupbakken 2,
5260 Odense S, tlf. 6615 3582

Næstformand: Jørgen Hansen,
Radbyvej 24,
5792 Årslev, tlf. 6590 1417

Kasserer: Hans Damgaard,
Vangeledgårdsvej 36
5260 Odense S, tlf. 6615 0856

Bestyrelsesmedlem: Mogens Jensen
Lindeparken 1
5260 Odense S, tlf. 4051 8221

Bestyrelsesmedlem: Karsten Bormlund,
Vangeledgårdsvej 30,
5260 Odense S, tlf. 6615 0507

Suppleanter:

Steen Kristensen, Grønvej 101
5260 Odense S, tlf. 6615 1999

Ebbe Lastein
Skovbrynet 13, tlf. 2961 5772

Arkivudvalget:

Eva Kristensen, (B) Svenstrupbakken 2
5260 Odense S, tlf. 6615 3582

Mogens Jensen, (B) Lindeparken 1
5260 Odense S, tlf. 4051 8221

Egon Birkholm, (M) Svenstrupvej 40
5260 Odense S, tlf. 6615 0452

Flemming Jørgensen, (M) Møllebakken 19
5260 Odense S, tlf. 6615 3837

(B): valgt af bestyrelsen,
(M): valgt af medarbejderne

Redaktion:

Eva Kristensen (ansvh.)
Ebbe Lastein

Forsidebillede:

Betydende personer i Stenløse,
Stenløse præstegård

Indholdsfortegnelse:

Beretninger side 3 og 4

Sagen med pastor Heise side 5

Arkivets adresse:

Stenløse Sogns Lokalhistoriske Arkiv
Skt. Klemensskolen, Dahlsvej 1, 5260 Odense S
FI nummer: 82691189
Konto nummer: 0828 0002415828

Åbningstider:

Hver mandag kl. 16.00 til 18.00, dog ikke i
skoleferier og på skolefridage, ellers efter aftale
med arkivleder Egon Birkholm, tlf. 61 18 17 28

Prisliste:

Årsskrifterne 35 kr. pr. stk.
Registre til årsskrifterne 1991-1999: 25 kr.
Registre til årsskrifterne 2000-2002: 25 kr.
Folmer Hansen: Erindringer fra Volderslev 50 kr.
Oluf Balslev: Træk af Stenløse og Fangel Sognes
Historie 50 kr.
Tølløse: Tømrer- og bygmester Ernst Andersen,
biografi 50 kr.
DVD: Sognefilmen 50 kr.

Udgivelse:

Årsskriftet er udgivet af Stenløse Sogns Lokal-
historiske Forening i et oplag på 250 stk. og
omdeles til foreningens medlemmer.

Afleveringer:

ISBN: 978-87-90320-06-5
ISSN: 1396-1705

Tryk:

Stadsarkivet

Bagsidebillede:

Vores logo

Arkivlederens beretning for 2015

Undertegnede præsenterede sig som ny arkivleder. Jeg har været arkivmedarbejder i 12 år og er opvokset i sognet og mener selv, at jeg har stort kendskab til, hvordan sognet har udviklet sig gennem årene og de beboere, som har boet i sognet.

Når man taler om lokalarkiver, må man nævne ordet **Arkibas**, som er et arkivprogram udviklet af Sammenslutningen af Landsarkiver (SLA). Det er vores vigtigste arbejdsprogram, hvor vi registrerer alt, hvad der kommer ind i arkivet af billeder og arkivalier. Det eneste vi ikke registrerer i Arkibas er avisudklip fra lokalområdet, som bliver samlet i mapper og registreret i vores gamle EDB-program **I-lab**. Mapperne bliver studeret grundigt i forbindelse med vore udstillinger, hvor de lægges frem. Arkibas blev d. 20 februar 2015 integreret med **Arkiv.dk** således, at man kan sidde derhjemme og se billeder fra vores arkiv, eller fra et af de andre 550 lokalarkiver i DK. På nuværende tidspunkt har vi ca. 3200 billeder på Arkiv.dk.

Beklager, at det seneste årsskrift kom ret sent ud. Vi arbejder med næste år's udgave. Vi vil gerne efterlyse emner og hjælp i forbindelse med udgivelse af årsskriftet. Vi arbejder med "ustabile medier" d. v. s. videobånd, kassetebånd og smalfilm. Video- og kassetebånd bliver digitaliseret. Vi har lavet en sognefilm på DVD, som kan købes for kr. 50,-

I årets løb har vi etableret en hjemmeside, stenark.dk, hvor vi løbende vil orientere om aktiviteter i arkivet. Hjemmesiden indeholder bl. a. vore årsskrifter fra 1992 til 2010. De nyeste vil vi gerne sælge. (35,- kr pr. stk)

Vores maskinpark har i årets løb givet en del problemer. Vi er koblet op på Odense Kommunes gratis internet og det er en ret langsom forbindelse (2 Mbit) Vi arbejder for at få en langt højere hastighed. Den lave hastighed er især et problem, når vi skal uploade billeder i Arkibas.

Undertegnede har været på et 2 dages kursus i Svendborg og et par medarbejdere har været på kursus i Ringe. Vi følger med i hvad der udbydes af kurser fra SLA. Vi er, sammen med 14 andre lokalarkiver, med i et arkivsamvirke under Statsarkivet, hvorfra også får lidt økonomisk hjælp.

Afslutningsvis vil jeg gerne takke vore trofaste arkivmedarbejdere, som hver mandag møder op og gør en indsats for at bevare nutiden for fremtidige generationer.

Planer for 2016

Vi håber på at få afsluttet "ustabile medier" i det kommende år. Vi har ventet på et kursus i Arkibas arkivaler sammen med Fangel Lokalarkiv, hvorefter vi skal i gang med at taste arkivaler ind i Arkibas-systemet. Vi har stadig mange billeder, vi skal have lagt ind på arkibas, så vi bliver ikke arbejdsløse fremover. Nogle af vore computere er af ældre dato, så vi vil prøve at søge fonde om midler til en udskiftning.

Egon Birkholm, arkivleder

Formandens beretning for 2015

Af Eva Kristensen

Tirsdag den 17 marts.

Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med mig som formand, Jørgen Hansen som næstformand, Hans Damgård som kasserer, Karsten Bormlund og Mogens Jensen som bestyrelsesmedlemmer, Kaj Jensen og Steen Kristensen som suppleanter, Jens Ullum som revisor. Efter generalforsamlingen var der foredrag af Andreas Skov, hvor han fortalte om modstandsbevægelsen på Fyn og dens betydning, et rigtig godt og interessant foredrag.

Onsdag den 27. maj

Vores forårstur gik til Hagenskov, hvor rigtig mange havde meldt sig til. Vi startede i kælderen hvor vi fik kaffe og småkager, og Britta Schall Holberg fortalte godsets historie. Bagefter viste Britta Schall Holberg os rundt i beboelsen på godset. Vi gik også rundt på godset og så alle bygningerne, hvor hun fortalte levende om optagelserne til "1864". Det var en rigtig god dag.

Tirsdag den 27. oktober

Vi har haft foredrag af tidligere rundviser og kustode ved Carl Nielsen museet, Hanne Kristensen, som fortalte om Carl Nielsen og hans familie, om huset i Nr. Lyndelse, hans musik og besøgende, der kom i museet. Hanne Kristensen, der helt uden manuskript er en rigtig god og humoristisk fortæller, vidste rigtig meget om Carl Nielsen og hans familie. Den aften var der også kommet rigtig mange; det er vi meget glade for.

Lørdag den 14. november

Udstilling hvor emnet var "Fest til hest", hvor vi fandt både gamle og nye billeder af ringridning, fastelavnsridning og nisseridning. Der kom ikke så mange, som vi kunne have ønsket os, men trods alt en ca. 30 stykker. Vi hyggede os sammen med gæsterne med kaffe og småkager.

Jeg vil gerne sige tak til medlemmerne, der trofast kommer når vi kalder; det er vi rigtig glade for. Der skal også lyde en tak til bestyrelsen og arkivmedarbejderne, for det store, ulønnede arbejde i gør i foreningen og arkivet.

Sagen mod pastor Heise

En bitter strid opstod omkring 1890 mellem sognepræst Victor Heise til Stenløse Fangel pastorat og hans menighed, provsten og biskoppen i Odense.

Sagens begyndelse

- I november 1889 modtog V. Heise, sognepræsten i Stenløse-Fangel, en skriftlig henvendelse fra en del menighedsmedlemmer, hvori de bad ham om at holde Capellan, da de ikke kunne opfatte hans prædiken og mente, at han var svag efter en lang sygdom. En del, som havde løst sognebånd fra pastor Heise, medunderskrev adressen.
- Heise svarede ved søndagen efter - ved Kirkestævne - at bekendtgøre, at han ønskede at forhandle med nogle mænd fra hvert af sognene, men med sognebåndsløsere havde han intet at skaffe. Samtalen fandt sted, men blev uden resultat, da hver af parterne blev ved sit, og Heise henviste til indgivelse af officiel besværing til provst og biskop.

Besværingen blev indsendt til provsten, som tog kontakt til biskoppen. Det medførte en længere udveksling af breve mellem parterne, benævnt: Sagen mod pastor Heise i Stenløse-Fangel sogn 1890. Det er denne sag, dette særtryk beskriver.

Hvem var Victor Heise

Pastor *Victor Heise* blev født i København 3. juli 1825, søn af justitsråd og kontorchef i justitsministeriet *Samuel Leopold Heise* og *Petrine Mariane Petersen*. Han blev student i 1842 og kandidat 1849 med førstekaraktær. Derefter kom han til Sorø Akademi i 1845, hvor han mødte *B. S. Inge-mann*, som han blev nært knyttet til.

Hans broder, komponisten *Peter Heise*, var i øvrigt sanglærer på akademiet.

I 1857 blev han gift med *Sine Alexander Flensborg*, datter af *Peter Vilhelm Flensborg*, Kommandør i Søetaten, også fra København.

Sammen fik de 7 børn. I den tid, han var ansat ved akademiet, udgav han 3 bøger, der alle omhandlede teologiske emner. I 1869 forlod han Sorø for at blive præst i Pedersborg-Krogerup. Her var han, indtil han i 1879 kom til Kvislemark-Fyrendal på Sydsjælland.

Også her fortsatte han sine udgivelser omkring Ingemann og ikke mindst det emne, der optog ham og mange andre på den tid: *Skindøde*. Han udgav

således bogen ”*Tilbage til livet*” om faren ved at blive levende begravet.

Victor Heise blev kaldet til Stenløse-Fangel sogn 28. juli 1885. Formentlig var det økonomiske forhold, der fik Heise til at skifte embede fra Sjælland til Fyn. I år 1890 var det sådan, præsten selv måtte betale aflønningen af en kapellan.

Victor Heise gjorde meget for sognet. Således sørgede han for at en evnesvag pige blev forberedt og senere konfirmeret i sit eget hjem. Det samme skete med en ung mand, der var invalid. Heise aflagde mange husbesøg i sognet, ofte sammen med et eller flere af sine børn.

Provsten, *Carl Frederik Vilhelm Olsen* født i 1827 var tilknyttet Brændekilde sogn og var altså Heises umiddelbare foresatte.

I hierarkiet over provsten sad biskop *Harald Stein*, som var biskop med bopæl i Odense i tidsrummet 1840-1900.

Kildemateriale

Sagens akter findes i Fyns Bispearkiv – Geheimearkivet 1 - 2 nr. 6. En omfattende korrespondance mellem de i sagen implicerede parter: menighed - sognepræst - provst - biskop - giver et nuanceret billede både af tiden og af striden.

Det er en fortælling, der handler om autoritet, respekt mellem mennesker i forskellige samfundslag og beslutninger, som det er vanskeligt at tage.

Samtidigt med, at historien er grum og barsk, er diskussionen præget af en tid, hvor sprog og uenighed blev håndteret på en måde, der ligger langt fra vore dages ”facebook”.

Heldigt for os, der arbejder i sognets arkiv, er hele sagen afskrevet ordret på maskine af *Julius Berg*, der gjorde et stort arbejde i arkivet for omkring 20 år siden.

Brevvekslingen

- Utilfredsheden gik ikke i sig selv. Man synes ikke om præstens prædikener. At få en anden præst var måske nok et ønske men sikkert ikke en mulighed, men måske en Cappelan kunne gøre det. En klage, *en besværing*, blev udformet, hvori Heise blev opfordret til at ansætte en sådan, og besværingen blev sendt til behandling hos provsten.
- Provsten har formentlig prøvet at tale parterne til enighed, vi ved det ikke, men det synes ikke at være lykkedes for ham, for han sender sagen videre til sin biskop.

Til Højvelbårne og højjærværdige Hr. Biskop H. Stein - Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd
Brændekilde den 11. februar 1890

”I henhold til min sidste samtale med Deres Højjærværdighed har jeg tilskrevet Proprietær Hansen i Fangel og gdm. A. Pedersen i Stenløse Sogn som delegerede for benævnte Menigheder i sagen angående pastor Heise, at biskoppen var villig til at modtage dem. Hansen har i den anledning meddelt mig, at han og Pedersen ville søge biskoppen på fredag den 14. ds. kl. 12, hvilket jeg herefter tillader mig efter aftale at underrette Deres Højjærværdighed om.”

Ærbødigst – C.F. Olsen.

- Biskop Stein får besøg af de to mænd fra sognet, der frembærer besværingen, sikkert mundtligt. Formentlig har biskoppen også fået en første kommentar fra pastor Heise. Biskoppen skal have sagt: ”Skal jeg afskedige Heise, må jeg først afskedige alle præster i Stiftet.”. Mødet resulterer i et brev, hvor han adresserer sagen til provsten.

Den 14. februar 1890 indfandt de omtalte 2 mænd sig og overleverede vedlagte adresse og udtalte sig om de forglemmelser, som i nærværende besværing kun løselig berøres, hvis pastor Heise skulle ønske nærmere udtalelse om dette punkt.

Da pastor Heise har vægret sig ved at forhandle om hele denne sag med sognets beboere, efter at han engang har haft en forgæves forhandling med dem, ønskes adressen overbragt myndigheden, at sagen nu må fremmes ad tjenstlig vej. Deputationen udtalte, at kun simple grunde bevægede Menigheden til dette skridt.

Foreløbig meddelte man mig privat, at forglemmelsen bestod i Mangel på præcision ved udførelsen af kirkelige handlinger.
Han har glemt at give en kone vin ved nadveren.
Han har engang glemt forbøn for Kongen.
Han har berettet en syg person uden Ornat.

Men alle disse punkter tillægger man kun ringe vægt, og vil derfor kun foreløbig antyde dem med fællesbetegnelsen forglemmelser.

Odense den 14. februar 1890
H. Stein

- Biskoppen, som har modtaget provstens beretning, har også fået en første forklaring fra pastor Heise. Den beder han provsten om at kommentere.

Højærværdige hr. provst Olsen

Som det vil være Deres Højærværdighed bekendt, har der i dag været en deputation hos mig fra Stenløse-Fangel Menigheder for at fremføre: ønsket om, at deres sognepræst hr. pastor Heise måtte få pålæg om at holde Capellan.

Deres grunde fremsatte de til dette ønske ikke blot mundtligt, men overleverede mig en adresse påtegnet af mange underskrivere, hvor de udtalte deres besværing, som væsentlig angår sognepræst Heises prædiken, men også omtaler adskillige forglemmelser, som han nu og da har begået. Dette sidste punkt tillægger de dog ikke så stor betydning, at de skriftligt ville udtale sig derom, i det mindste ikke på sagens nuværende standpunkt.

Deres klage over, at pastor Heises prædiken ikke kan samle og tilfredsstille Menigheden er for dem hovedpunktet. De have forsikret mig om, at hverken personlig uvilje eller andre mere verdslige grunde stillede dem i opposition til deres sognepræst, men at kun rent kirkelige hensyn bevægede dem til at indgive deres besværing. Da hverken den skriftlige henvendelse, som en del af beboerne i Stenløse-Fangel Menigheder rettede til pastor Heise eller den samtale, som han derpå havde med en deputation fra sognene førte til noget resultat i den af pågældende ønskede retning, og da pastor Heise selv har givet henvisning til at indgive besværing ad tjenstlig vej, så fremsender jeg herved den modtagne skriftlige besværing til Deres Højærværdighed med anmodning om, at De vil meddele hr. sognepræst Heise aktstykket til gennemlæsning og bede om hans skriftlige erklæring over besværingen, som i sin tid må tilbagesendes hertil.

Med indsendelsen af pastor Heises erklæring udbeder jeg mig Deres Højærværdigheds gode udtalelse om sagen.

Odense Bispegård den 14. februar 1890
H. Stein

- Den første kontakt mellem udvalgte beboere fra sognet og præsten gav ingen løsning. Derfor blev biskoppen kontaktet for her at udtrykke sin utilfredshed. Vi har biskoppens notat om besøget. Det viser, at biskoppen ikke syntes, at de fremførte klagepunkter havde vægt. At henvendelsen til biskoppen ikke har givet resultat er tydeligvis bekendtgjort i sognet. Nu bliver der "stemt dørklokker" for at give besværingen vægt. Herefter bliver besværingen skiftligt formuleret og sammen med underskriftslisten sendt til biskoppen (er provsten et mellemed?)

Til højre er vist et uddrag af biskoppens notat.

Fangel og Sogner, som have været hos ham.
Frosthens omfascenst blev anmeldt af de
fornævnte Komme.

2. 14/90 indfandt de 2 ombudte mand sig, overleverede
vedt. Adresse og udtalte sig rede til, skriftlig at ud-
tale sig om de ~~egne~~ "Koplenmelser" (som i nærværende
Besværing kun løseligt kaldes), hvis Sogner Heise
gjorde ønske nærmere udtalelse om de. Punkt.
da Hr. Heise har været sig ind at forhandle om
helt denne dag med Sognerets Præstene, iførelt den
engang har haft en forværes forhandling
med dem, ønske Adressens Overhøjhed, at
Sagen nu man fremmes at ti enliglig sig
deputationsen udtalte, at kun næst Kirk-
gremset berøget Menigheden det de Skridt.
Følgelig medtelle man sig gjærd, at "for-
glemmelserne" befid i 1) mangl. per. Provisjon
ved udførelsen af Kirk. Handlinger, 2) han har
glemt at give en Kone Vind end Nidvoren, 3) han
har engang glemt forson for Koggen, 4) han har
berøget en dyg uden Omad. - men alle disse Punkt
tillægger man kun ringen Vægt, og vil derfor
førelig kun antyde dem under Sognerets
"Koplenmelser".

14/90. Adressen findes fra mig til Frosth Olsen,
udtrykt af vedt. Skridt (Sogneret)

Højærværdige Hr. Biskop Stein, Odense

Underskrevne beboere af Stenløse-Fangel Menigheder tillader sig ærbødigst at fremkomme med følgende besværing:

Vi have i længere tid været bekymret over, at vi ikke kan føle os tilfredsstillet af den måde, hvorpå vores præst hr. pastor Heise forretter gudstjenesten, idet vi ikke kan føle os opbygget af hans prædikener, eftersom de som oftest ere så indviklede, gå så højt, og ere så langtrukne, så menigmand ikke kan følge med. Hans prædikener foredrages som regel under en evindelig gentagelse af de samme sætninger, som fremkomme i forskellige former, udsagt på en meget langsom og trættende måde, så vi derved tabe tråden og ikke med vor bedste vilje kan følge med.

Der har også været tider, hvor hr. pastoren har talt så dæmpet, så en del af Menigheden ikke har kunnet høre ham. Som et bevis for, at dette ikke er et lune fra Menigheden, men et dybtfølt åg, skal bemærkes, at dette er så godt en henvendelse fra hele Menigheden. Som oftest får vi en streng moralprædiken, som vi måske fortjener men hr. pastoren glemmer, at den væsentlige grund til den meget dårlige kirkegang, der som oftest indskrænker sig til nogle ganske få personer er, at vi ikke kan forstå og føle os tilfredse af hans prædikener, men som oftest går fra Kirken med dyb beklagelse og derfor søger andre Kirker.

Hr. pastoren har af og til begået adskillige forglemmelser, og eftersom han har været plaget af megen sygdom forment vi, han er en del svækket, og at det derfor var vores pligt at gøre ham opmærksom på de beklagelige og uheldige forhold, der her er til stede og bede ham om at holde Capellan.

Men da hr. pastor Heise på det bestemteste har nægtet dette, fordrister vi os til i al ærbødighed til at fremkomme med bøn til Deres Højærværdighed, om De ikke vil pålægge ham om at holde Capellan. Vi fordrister os endnu til at udtale, at vi håbe deres højærværdighed vil give os medhold i dette beklagelige, at vi på en måde ere henviste til at søge andre Kirker, og hvis ikke andre forhold ind træffer vil følgen blive, at en stor del af os vil søge at formå vore nabopræster til at optage os som sognebåndsløse i deres Menigheder, og at Menigheden derved bliver splittet, som jo har meget uheldige følger.

Stenløse-Fangel i februar 1890 - Ærbødigst (Adresseliste følger)

Liste over underskrivere

N.M. Dons, H.P. Sørensen, Hans Chr. Jensen, Knud Peder Larsen. (Red Lindved, 4 personer)

Anders Jørgensen, Jens Sørensen, Hans Pedersen, Anders Pedersen, Anders Rasmussen, Peder Clausen, Hans Rasmussen, Rasmus Rasmussen, Jens Nielsen, Rasmus Pedersen, Lars Hansen, Hans Rasmussen, Mads Hansen, Peder Hansen, Johan Andersen, Rasmus Jørgensen, Lars Pedersen, Niels Hansen, Jakob Knudsen, Lars Frederiksen, Hans Jensen, Hans Madsen, Peder Hansen, Hans Axelsen, Anders Pedersen, Rasmus Nielsen, Julius Rasmussen, Hans Chr. Pedersen. (Red. Wullerslev, 28 personer)

Simon Jørgensen, Chr. Rasmussen, Chr. Johansen, Jakob Andersen, Søren Pedersen, Carl C. Casparsen, Steffen Hansen, Hans Andersen, Morten Madsens enke, Hans Rasmussen, Niels Jensen, Jens Peder Hansen, Peder Jensen, Hans Chr. Hansen, Christoffer Larsen, Hans Hansen, Hans Larsen, Peder Sørensen, Hans Andersen, Niels Rasmussen, Karl Rasmussens enke, Peder Jensen, Jens Jørgensen, Julius Frederiksen, Hans Conrad Nielsen. - Svendstrup: (Red. 20 personer)

Fauze.
 Martensdatter
 Hans Chr. Frederiksen
 Peder Hansen
 Peder Hansen
 Niels Frd Larsen.
 Chr. Jørgensen
 Hans Rasmussen
 Jørgen Rasmussen
 Lars Chr. Nielsen
 H. Rasmussen
 Jørgen Rasmussen
 (Niels Rasmussen)
 Lars Hansen
 M. Thomsen
 M. Chr. Mortensen
 Peder Hansen
 M. Mathiesen
 Niels Christensen
 Jens Jensen
 Lars Jørgensen
 Jens Jørgen Madsen
 Hans Christensen
 Poul Hansen
 Anders Andersen
 Lars Chr. Jensen
 Niels Chr. Pedersen.
 Niels Hansen
 Jens Christoffer Pedersen
 Lars Nielsen
 P. Hansen
 Jens Madsen
 Rasmus Jensen
 Niels Kristiansen
 Peder Rasmussen
 Ole Chr. Nielsen
 Asmus Krohn
 Hans Peder Chr. Andersen
 Lars Hansen
 Anders Jensen
 N.C. Jørgensen
 Henrik Rasmussen
 Mads Larsen
 Anders Andersen
 Rasmus Jensen
 Niels Pedersen
 Niels Mortensen
 Niels Hansen
 Lars Christoffersen
 Anders Hansen
 Hans Nielsen
 Lars Jensen.

Uddrag af listen over underskrivere.

Chr. Madsen, Niels Kristiansen, Peder Rasmussen, Ole Chr. Nielsen, Asmus Krohn, Hans Peder Chr. Andersen, Lars Hansen, Anders Jensen, N.C. Jørgensen, Henrik Rasmussen, Mads Larsen, Anders Andersen, Rasmus Jensen, Niels Pedersen, Niels Mortensen, Niels Hansen, Lars Christoffersen, Anders Hansen, Hans Nielsen, Lars Jensen. (Red. Stenløse , 25 personer).

- Bortset fra de 4 enker er der ikke meget kvindeligt islæt på navnelisten fra 1890. Da de fleste navne ender på "sen" er det vanskeligt at genkende navne på familier, der har efterkommere i sognet i dag. (Red. i alt 209 personer, Dette er stort set hele sognet.)
- Biskoppen vil gerne af med sagen. Han sender alt materialet til provsten, der skal konfrontere Heise med den temmelig store bunke. Måske ligger der et håb om, at Heise kan føle sig så overvældet af det omfang sagens akter nu har taget, at han selv finder på en løsning. Så provsten får besked på at sætte pres på Heise efterfulgt af en mild trussel.

Odense Bispegård den 25/2 1890

Til Provst Olsen

Dersom februar rinder til ende, uden at sognepræst Heise giver den attråede erklæring om den ham tilsendte besværing fra hans sognefolk, beder jeg Dem om at påminde ham, så at jeg snart kan få hans svar ihænde.

Tøver han fremdeles med sin erklæring, må der sættes en bestemt tidsfrist, hvis overskridelse medfører ubehageligheder iflg. lov, men til den yderlighed bliver vi forhåbentlig ikke bragt.

H. Stein

- Der går tre dage, hvorefter provsten sender dette svarbrev til biskoppen. Brevet lyser af dårlig samvittighed. Provsten har lige som biskoppen nok heller ikke lyst til at give sig i kast med at læse Heise teksten. Faktisk har han prøvet, man blev afvist af Heise. Han mener sig uden skyld, offer for manglende forståelse og myndigheders utilbørlige indgriben. Han vil have en "uvildig" bedømmelse, en visitat.
- Der er ingen løsning i sigte

Brændekilde den 28. februar 1890.

Højærværdige Hr. Biskop

Det er i dag den 28. februar, og da pastor Heise endnu ingen erklæring har indsendt, skal jeg ufortøvet minde ham derom i hen hold til Deres højærværdigheds skrivelse af 25. ds.

Jeg vil dog tillade mig at gøre opmærksom på, at Menighedens erklæring kom mig i hænde den 15. ds. og først kunne afsendes her fra den 17. ds. på grund af den mellemliggende søndag, da intet postbud kommer til mig, og altså først er nået pastor Heise den 18. ds.

Måske jeg tør benytte lejligheden til foreløbig at meddele Deres Højærværdighed noget af en samtale, som jeg for kort tid siden havde med pastor Heise.

Den drejede sig om den meget omtalte sag, i hvilken Heise mener sig at være uden nogen som helst skyld eller fejl, og m.h.t. hvis bedømmelse han meget ønsker en Visitat afholdelse.

Da jeg bemærkede, at en Visitat ikke altid afgav en pålidelig målestok, og at det efter min mening ville være det bedste, om Biskoppen uanmeldt ville overvære en Gudstjeneste i Stenløse Kirke, så tilfaldt han denne tanke.

(fortsættes...)

Jeg spurgte ham da bestemt: "Kunne De ønske at dette skete, eller har De noget imod, at jeg forelægger Biskoppen denne sag til overvejelse," hvorpå han svarede: "Jeg har intet derimod, men ønsker kun, at det i bekræftende fald må ske snart, da jeg ellers hver søndag vil gå i spænding."

Jeg har ikke villet undlade at meddele Deres Højærværdighed dette, da det måske kunne påvirke Deres bestemmelse med hensyn til undersøgelse af forholdene i Stenløse-Fangel, som tilvisse er højst uheldige og sørgelige.

Jeg tilføjer, at Gudstjenesten i Stenløse begynder kl. 9, og at der på søndag og den 2. marts er førstetjeneste i Stenløse og så fremdeles hveranden søndag.

Ærbødigst - C.F. Olsen

- Der er ingen løsning i sigte

Kun, at det i bekræftende
Fald maa ske lidt snart
da jeg ellers hver Søndag vil
gaa i Spænding.
Jeg har ikke villet undlade
at meddele Deres Højærværdighed
dette, da det maaskee
kunde påvirke Deres Be-
stemmelse om Hensyn til
Undersøgelsen af Forholdene
i Stenløse, som tilvisse er
højst uheldige og sørgelige.
Jeg tilføjer, at Gudstjene-
sten i Stenløse begynder
kl. 9^{1/2}, og at der paa Søndag
den 2. Marts er førstetjeneste
i Stenløse og saa fremdeles
hver anden Søndag.
Ærbødigst
C.F. Olsen
Højværdig og Højærværdig
H. Biskop Steen Prof. D. og D.M.

Uddrag af skrivelse fra provst C.F. Olsen.

Højærværdige og Højvelbårne Hr. Biskop, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

Odense Bispegård den 2. marts 1890

Kære provst Olsen.

Så længe jeg ikke har modtaget den sognepræst Heises afæskede erklæring, anser jeg det for urigtigt at tage personligt til Stenløse, thi sagen vil kun blive forplumret derved.

En kreds af befolkningen har skriftligt besværet sig, og pastor Heise har selv ønsket skriftligt at forsvare sig. Kommer jeg ned til pågældende sogne, ønsker jeg ikke blot at forhandle med præsten, men også med mænd af Menigheden i pastor Heises nærværelse, og jeg vil da være mangelfuldt underrettet, hvis jeg kun har hørt beboernes klage, men ikke tillige præstens skriftlige erklæring om denne.

Jeg må for begge parters vedkommende have faste udgangspunkter, således som det skrevne velovervejede ord frembyder. Hvad der ytres i en samtale forflygtiges så let.

Først når den ønskede erklæring foreligger, kan jeg tage nærmere bestemmelse om et uanmeldt besøg, som dog ikke gerne skal falde sammen med et af pågældende ventet tidspunkt, hvorved sagen taber sin betydning.

H. Stein

- Problemet er, at hverken biskop eller provst kan påtvinge præsten at til at tage Cappellan, som beboerne ønsker.
- Som det ofte er tilfældet, når sager går i knude, kommer der lange breve.
- Heise udformer en erklæring som svar på anklagerne. Den sendes til provsten, som skal tage stilling til den og videresende den til biskoppen.

Pastor Heises erklæring

Deres Højærværdighed har gennem herredets provst under 16. f.m. tilstillet mig til erklæringen af en stor del af beboerne i Stenløse-Fangel pastorat over min embedsgernings udførelse til Biskoppen indgiven besværing. Idet jeg takker Deres Højærværdighed for den mig beviste opmærksomhed, beder jeg Dem tilgive, at jeg ikke tidligere har indsendt min erklæring, om hvilken jeg i dag den 3. marts er bleven erindret.

Grunden hertil er ikke ligegyldighed, men jeg havde tænkt at udtale en kritik over måden, hvorpå de mange navne under adressen var bragt sammen og begyndte derfor at gå om til underskriverne, navnlig af husmandsklassen, og dette tog tid. Jeg har opgivet denne tanke og skrider straks til at nedskrive den begærede erklæring. Som det - efter mundtlig meddelelse af mig vil være Deres Højærværdighed bekendt, modtog jeg alt i november f.å. en adresse fra en del af pastoratets beboere om, at de ønskede, at jeg skulle tage en Capellan til at forrette tjenesten for mig i Kirkerne. Hvad jeg - efter samråd med Deres Højærværdighed svarede andragerne herpå, har jeg i sin tid tilladt mig at meddele Deres Højærværdighed.

(fortslættes...)

Nu i februar d.å. have en stor del af beboerne henvendt sig til Deres Højærværdighed med en besværing over mig og en begæring om, at Biskoppen ville give mig pålæg om at holde Capellan. Så vidt mig bekendt ville jeg ikke lovlig selv kunne ansøge om at tage mig en Capellan uden på grund af alderdom, skrøbelighed eller sognenes særdeles omfang. Og når der andrages for Biskoppen om, at samme ville give mig pålæg om at holde en Capellan, da formener jeg, indtil jeg bliver bedre underrettet, at et sådant pålæg ville først kunne gives mig, når Biskoppen efter først at have befundet, at der var grund for mig til at søge en Capellan, havde opfordret mig hertil, og jeg så ikke foretog mig skridt i så henseende.

Intet af disse tilfælde er endnu tilstede. Jeg for min del føler, efter den kraft hvormed den almægtige Gud i sin nåde lod mig stå op fra et sygeleje i forrige års sommer, da jeg lå syg af lungebetændelse - en akut sygdom - ikke nogen grund til selv at tage mig en Capellan, da jeg med tak til Gud føler mig i min fulde ånds- og legemskraft, som jeg da også nu, i denne strenge vintertid både forretter søndagsgudstjeneste, holder Fasteprædikener og Bibellæsning. Min høje Biskop har ikke hidtil opfordret mig til at søge Capellan, så at andragernes henvendelse til Biskoppen om at give mig pålæg om at tage en sådan forekommer mig utidigt.

Når jeg derefter går over til andragernes motivering af deres besværing af mig, ser jeg til min beroligelse, at der intet er anket over min forkyndelses indhold, ej heller over forvaltningen af sakramenterne, ej heller nogen klage fremført over mit levned og min omgang i Menigheden, hvilke punkter jeg formener måtte være det, som andragerne måtte have set hen til, når de ville føre besværing over min udførelse af min embedsgerning som deres præst og sjælesørger.

Derimod finder jeg, at alt hvad der anføres i andragendet kun beror på subjektive stemninger og indtryk af meget omskiftelig art. Det hedder, at mine prædikener ere så indviklede, gå så højt og ere så langtrukne, så menigmand ikke kan følge med. Jeg for min del har den mening, at jeg fremsætter mine tanker både klart og jævnt, selv når jeg fremstiller de højeste sandheder og benægter, at jeg prædiker langtrukket, selvom jeg stundom prædiker længe, såsom tankerne følge i foredraget med liv og klart udtryk efter hinanden. Videre hedder det: hans Prædikener foredrages som regel under en evindelig gentagelse af de samme sætninger i forskellige former. Dette drister jeg mig til at kalde en usandhed. Thi når den af alle, selv de ypperste prædikanter som tilladelig og ønskelig ansete bestræbelse for ved at lade formaningen vende tilbage under ny belysning at give den forøget stadfæstelse og indprentning, da er der intet jeg mere skyer end at stå og evindeligen tage de samme sætninger, hvilket jeg vil kalde at stå og væve og vrøvle.

Endelig siges der: Som oftest får vi en stræng moralprædiken, som vi måske fortjener. Disse ord skulle man mene måtte forstås således, som om jeg sigtede for at forkynde ordet med tilsidesættelse af evangeliets glædelige budskab om frelsen ved Kristi Forløsning idet jeg på rationalistisk vis kun indprenter lovens bud med kristelig forklædning, og det ville da være et angreb på loven som jeg forkynder.

Men nej, så åndelig er de herrer andragernes tankegang og sigte ikke, thi når det i umiddelbar fortsættelse af hint klagesuk hedder: men hr. pastoren glemmer, at den væsentlige grund til den meget dårlige kirkegang er, at vi ikke kan forstå o.s.v. - så skønnes det, at der med ordet moralprædiken skal være udtrykt, at jeg på prædikestolen skænder på tilhørerne over deres uflittige kirkegang, og at jeg i det hele er en skændepræst. Dette er en usandhed. Jeg skænder ikke, hvad jeg anser for lige så dumt som uværdigt over det ringe kirkebesøg, om hvilket jeg dog overfor andragernes - nogle ganske få herrer - modbemærker at der, når ikke vejrforholdene ere såre ugunstige, og når ikke undladelsen af kirkens opvarmning, som tilfældet var i Fangel indtil Nytår, jager folk fra kirken. (fortsættes...)

I regelen er der i hver kirke til førstetjeneste 12 - 15 og til sidste tjeneste 20-25 personer! Jeg skænder ikke, men vistnok kan ordet falde strængt, når jeg formaner til helliggørelse på grundlag af apostlenes ord: I skulle aflægge det gamle menneske efter den forrige omgængelse som fordærve ved bedrageriske lyster og fornyes i Eders sinds ånd o. s.v. - og når jeg minder om, at vort borgerskab er i himlen, medens vi her ere udlændinge og fremmede, at vi da ikke må indleve os i det jordiske, ikke elske denne verden og dens lyst, hvorved vi blive fremmede for Gud og atter, at vort legeme er Guds Ånds Tempel og som en hovedpåmindelse at, om vi ville høre Kristus til må vi være beredt til at tage vort kors og følge ham, vælge at gå ad den snævre vej, kæmpe og stride som hans medstridende, vidende at det er gennem trængsler vi må, om vi skulle komme i Guds Rige. Alt dette prædiker jeg alvorligt om, thi jeg føler, at det snart tiltrænges, men jeg prædiker aldrig, uden at jeg fremstiller evangeliets glæde for hver den, der følger formaningen, som er Herrens og Apostlenes samt det store saliggørelses håb og kærligheden i Kristus, som er den store bestemmelse, til hvilken enhver sjæl fødes, fordi den er skabt i Guds billede, den store bestemmelse, som her er fordunklet i denne verdens synd og jammer og mørke. Den af Satan sønderlagne tilværelse, men som er fornyet i os med Kristi Forløsning og ved igenfødselsens Bad ved den Hellige Ånd og skal opfyldes i Himlen i Herlighedens Rige, når han åbenbares, med hvem vi ere skjulte i Gud, Kristus er vort liv.

Således prædiker jeg, fordi det er dette håb, der fylder min sjæl - prædiker det søndag efter søndag og har navnlig gjort det over år og dag og dog med al kraft, siden min sjæl blev forunderlig greben ved nogle så simple ord jeg stødte på i en afhandling af Grundtvig i Theologisk Månedsskrift 1825: det gælder at fremme sand oplysning om den store skæbne at være et menneske, skabt til det evige liv og om den sørgelige sandhed, at mange dog kun berede sig til den evige død. Denne prædiken er det, andragerne have forvrænget til en moralprædiken - og videre - en skændeprædiken over det ringe kirkebesøg.

Kære hr. Biskop, min høje foresatte, når De nu udæsker mig min erklæring over de mod mig fremførte anker, da kan jeg ikke andet end fastholde min udtalelse, at med disse besværing er intet fremført, som vedrører min forkyndelses indhold eller gudstjenestens værdige udførelse, men kun hvad der angår formen af prædiken og det udvortes kirkebesøg, med hvilket så mange hensyn kunne gøre sig gældende, tilsammen beroende på subjektive stemninger og personlige indtryk.

Men da der nu faktisk er udtalt en misstemning imod mig udtrykt ved mange taliter qualiter (så godt som det nu lader sig gøre) sammenskaffede underskrifter, har jeg intet andet at udtale for Deres Højærværdighed, end at jeg beder Dem Hr. Biskop, embedets tilsynsførende om, at De ville selv, dels ved at holde en Visitat, dels ved efter Deres lejlighed at besøge Kirkerne ved en gudstjeneste, selv overbevise Dem om, hvordan jeg prædiker og hvorledes jeg forvalter sakramenterne, og hvorledes alt i det hele tilgår, for at De selv efter en sådan prøvelse vil kunne udtale Deres dom om mit forhold og skal jeg beredvillig og lydige underkaste mig Deres afgørelse. I en menneskelig sag med selvvalgte dommere vil jeg ikke lade mig dømmes, men i min Biskops dom vil jeg høre Kirkens Herres egen røst til mig.

Jeg har nu udtalt, hvad der i denne sag ligger mig på hjerte. Men jeg bør tilføje nogle oplysninger i det enkelte. Der er i besværingen anmeldt, at jeg har begået adskillige forglemmelser. Gennem hr. provst Olsen ere sådanne 4 tilfælde optegnede af nogle i Menigheden bleven mig meddelt:

Jeg skal engang have gået en kvinde forbi med Kalken ved hendes altergang - hverken hun eller hendes mand har nogensinde omtalt dette for mig, men når nu manden har afgivet skriftlig beretning om dette beklagelige tilfælde, som er sket mig uvitterligt, vil jeg tro det og er beredt på at imodtage en irrettesættelse herfor af min Biskop.

Dernæst have 2 mænd optegnet, at jeg en søndag - vistnok i min svaghedstid for den af mig ommeldte sygdom kom til udbrud - ikke oplæste Evangeliet - Jeg erkender rigtigheden heraf og fortjener også herfor en irrettesættelse.

(fortsættes...)

En mand har noteret, at jeg en søndag har undladt at bede for Kongehuset - Jeg tror ham på hans ord, men da jeg ellers hver søndag i al æresfrygt opsender bøn for Kongen og for det ganske Kongehus, indskyder jeg mig i dette stykke under min Biskops milde dom.

Endelig har jeg engang ved en sygeberettelse som det hedder - under tjenstlig attestations og Eds tilbud - udført den hellige handling uden kjole og krave.

Hermed forholder det sig således: Jeg var efter begæring kørt ud til en husmand i Fangel for at betjene med sakramentet en voksen søn, der i 7-8 år har ligget med en lam underkrop, og som er et tålmodigt og gudhengivent menneske, min kære ven i Herren. Jeg havde alt tilbehør med mig, kjolen blev hængt op i stuen for at blive lunet af. I en sømmelig dragt, en sort præstejakke, med hvidt om halsen satte jeg mig til at tale med sønnen for at berede ham til altergangen. Moderen sad i stuen. Han var meget bevæget og glad. Moderen også og jeg selv med. Denne stemning og i den anførte dragt står jeg så op, efter at en salme var sunget, og tildeler ham Absolutionen. Kjolen blev hængende, ingen af os tænkte på den, og så skred jeg til den hellige handling og gav sønnen, som var badet i tårer, Herrens legeme og blod. Da vi havde endt handlingen med bøn og salmesang, tager jeg kjolen og siger: men Thomas, jeg har jo glemt kjolen. Han - ja men gør det noget hr. pastor. Jeg - nej det tror jeg rigtignok ikke, men det var dog kedeligt. Moderen - det gør småmænd ikke noget, det er jo ikke kjolen det kommer an på, men ordet, og det gjorde os godt. Jeg - til sidst - ja det er da godt det er mellem os, der er venner, at det gik sådan til.

Deres Højærværdighed vil forstå, hvor det skar mig i hjertet, da jeg så en måned derefter læste på en lap papir: Efter anmodning og på opfordring undlader jeg ikke at meddele, at da pastor Heise den 26. november var i mit hus for at berette min søn, der ligger syg, udførte han dette uden at være iført kjole og krave, og er jeg villig til, om forlanges, at bekræfte dette mit udsagns rigtighed med Eds aflæggelse. Det skar mig i hjertet, siger jeg, fordi det beviste mig, hvorledes uvillige menneskers forfølgelsessyge sind kan presse en småmand, som faderen er, til at blive en angiver i fjendtlig ånd og det i et tilfælde, hvor ingen forargelse var tagen, hverken af den svagelige unge mand eller hans moder, tværtimod alt optaget i forståelse og kærlighed.

Dette må være et eksempel - instar omnium - (som kan måle sig med alt) på, hvorledes mangfoldige underskrifter ere skaffede frem af laderne for den hele hadefulde bevægelse, der er rejst mod mig. Til slutning må det være mig tilladt at udtale min mening om indsamlingen af de mange navne under såvel den oprindelige adresse til mig som nu under besværingen til Biskoppen.

Jeg nærer den overbevisning, at det hele er udgået fra enkelte i hvert sogn, og at der af disse er sat en bevægelse i gang imellem gårdmændene således, at der først fra dem, der således sluttede sig sammen, er ved udsendelse sket opfordring til husmændene om at tegne deres navne på listen med de andre. Der kan jo i og for sig ikke indvendes noget imod berettigelsen af denne fremgangsmåde, men det bør dog bemærkes, at der herved stilles et stort krav til småmændenes selvstændighed, idet disse gennemgående ville have ondt ved at følge deres egen overbevisning overfor de mægtigeres tilskyndelse, ofte ledsaget af materielle trusler eller forjættelser.

Med hensyn til forholdet imellem adressen og befolkningen anmærker jeg, at sognebåndsløserne, der stod på hin liste, ere udeladte på besværingen, som derved er bleven mere korrekt. I Stenløse have 2 personer på adresselisten trukket sig tilbage fra besværingen, ligeledes en gårdmand og en gårdbestyrer i Svendstrup, og i Wullerslev har i det mindste 2 husmænd trukket sig tilbage.

(fortsættes...)

Men hvad der med hensyn til sammenskaffelsen af underskrifter i det hele må kaldes en velbegrundet indsigelse er den, at når de ledende personer endelig anså det for betydningsfuldt at samle mange navne sammen, medens man skulle synes, at 2 eller 3 vederhæftige mænd måtte være nok til at fremføre en besværing, så må de have noget reelt og positivt at føre frem mod præstens embedsgering, da de ville udstrække deres indsamling til personer, om hvilke det er vitterligt, at de enten som nyankomne være ganske ubekendte med præsten, eller at de skønt hjemmehørende i sognet aldrig besøger kirken, eller ved årelang sygdom have været ude af stand til at besøge den.

Indsamlingen af navne er sket efter den videste målestok uden nogen vrage, blot efter princippet jo flere des bedre. Kategorien: Kreti og Pleti (hvem som helst) er kommen til fuldkommen anvendelse. Jeg kan derfor på ingen måde anse en besværing fra denne sammenhængede folkemængde for et udtryk for den sande Menigheds dom. Jeg overgiver - efter disse betragtninger - nu i Guds navn sagen til Deres Højheds prøvelse og afgørelse.

Allerærbødigst - Victor Heise

Stenløse Præstegård den 5. marts 1890

- Som man kan læse, agter pastor Heise ikke uden videre at acceptere, at der klages over ham. Han er om sig og går underskriverne på klingen.
- Konklusion er: Heise kan ikke godtage besværingen fra menigheden. Den består af folk, der ikke kan forstå en prædiken, ikke kommer i kirken, eller har ladet sig presse til underskrift.
- Provsten videresender Heises erklæring til biskoppen.

Ledsagende erklæring til Biskoppen over Fyns Stift.

Ved at indsende hoslagte erklæring af 5. d.m. fra pastor Heise i Stenløse over det ham tilsendte andragende, som en stor del af beboerne i Stenløse-Fangel Sogne have overgivet Deres Højærværdighed, og hvori de ansøger om, at det må blive pålagt pastor Heise at holde Capellan, skal jeg efter Deres Højærværdigheds ønske ledsage den med nogle udtalelser.

Jeg må dog forudskikke den bemærkning, at det ikke er let at have en begrundet mening om denne sag, hvor påstand står mod påstand, og hvor man med hensyn til de afgørende momenter ikke kan have tilstrækkelig selverfarung, men for en stor del må henholde sig til, hvad man har kunnet erfare igennem andres beretninger.

Som et desværre ubestrideligt faktum tør man gå ud fra, at der efterhånden i Stenløse-Fangel sagen har udbredt sig en almindelig misfornøjelse med sognepræsten. Thi når pastor Heise i sin erklæring hentyder til, at andraget kun er et værk af enkelte så er dette, såvidt jeg kan se og har erfaret, et fejlsyn. Det er naturligvis redigeret af enkelte mænd, men der er næppe tvivl om, at underskrifterne har været frivillige og ere et udtryk for en almindelig stemning i Sognene.

Hvorvidt nu denne stemning er berettiget, bliver her af afgørende betydning, thi ikke enhver misstemning overfor præsten behøver - navnlig i vore dage - at hidhøre fra gyldige bevæggrunde. Jeg skal da bemærke, at hele denne bevægelse i Stenløse-Fangel højst sandsynlig har sin første og væsentlige oprindelse fra sognepræstens personlige optræden. Pastor Heise er en velbegavet mand og velstuderet, er også flere gange optrådt i Litteraturen, han er tillige en nidkær mand, der færdes flittigt som sjælesørger i sin Menighed, men han har af naturen et heftigt og kolerisk sind, og han har en mørk og tung livsbetragtning, hvilket ofte gør ham vanskelig i omgang. (fortsættes...)

Jeg har nemlig til Jylland med den Vished, at jeg glæder mig
enarvordtligt til at skille Jans Besøg med Gode, naar de
blot vil kunne finde dem tilfede i den barmhjertige Saglighed
at den samme byde dem i en forfalden indskrænkede Løst.
Saa de begge og mere som færdige dem, hvorledes Steen,
en Ejertig Jylland med Mellemrum i Mød.

Jeg vil gerne for Næstjætte til deres forfaldne Gjæmning
og gerne for Alene med Næstjætte i et sønder Jylland, at
de som bliver borte til at gøre Færdigene og Ejertigfærdene
Og Færdig, Gode til dem i en Jern Jern Mann!

Et Næstjætte blot den Løst ordning, at jeg vil søge
mig det blot en Løst at sønder borte den Jernordning til
bage til Odense til færdige Løst i en sønder borte.

Med sønder ordning Færdig til Løst
Færdigens færdige

med sønder Jernordning
Den Jernordning
ordning

Steen Jernordning
2. 15. Marts 1890

Victor Heise

Uddrag af Heises erklæring. Han ved, hvad der skal stå, og hvordan set skrives.

Disse egenskaber i forbindelse med en uklog hævden af småting have sikkert bevirket, at han har frastødt sine sognefolk og er bleven ilde lidt, så at hans iver for at udrette noget ofte er blevet misforstået, fordi den ikke altid er fremtrådt på en mild og besindig måde.

Således er det personlige forhold, og hertil kommer hans prædiken hvorom andrageret fornemmelig handler. Om dette punkt er det mig endnu vanskeligere at udtale en dom, da jeg kun sjældent har haft lejlighed til at høre pastor Heise tale offentligt. Jeg tror imidlertid at kunne sige så meget, at pastor Heise prædiker alvorligt og indtrængende, men at hans Prædiken ved siden heraf lider af formelle mangler, som kan forklare Menighedens utilfredshed. Han er vistnok tilbøjelig til at brede sig alt for meget i sin prædiken og give den en urimelig længde hvortil kommer, at han taler meget langsomt.

Og når han benægter, at han bevæger sig i idelige gentagelser, så er jeg dog tilbøjelig til at tro, at andragerne ikke skal have ganske uret heri, men at pastor Heise - måske sig selv ubevidst - tværer sine tanker vel meget ud. Dette kan forklare, at tilhørerne i høj grad trættes, og at deres antal mere og mere formindskes. Men dog - jeg vil gentage det - er det min overbevisning, at man aldrig ville have klaget derover, hvis ikke den oven omtalte misstemning overfor præsten havde været til stede ved siden heraf. Når det således efter det her udviklede må indrømmes, at Menighedens misfornøjelse ikke er uden grund, så bliver det nu at afgøre om dette kan nødvendiggøre et så alvorligt skridt som at pålægge sognepræsten at antage en Capellan.

Jeg skal herom tillade mig at udtale, at ingen kan beklage de sørgelige forhold i Stenløse-Fangel mere end jeg og mere ønske en forandring deri, men at det dog står tvivlsomt for mig, om der er tilstrækkelig grund til at opfylde andragerens ønske.

Pastor Heise er 64 år gl. - han er ikke affældig, kan lettelig udføre alle sine forretninger i de ikke synderlige store Sogne. Han fører ikke falsk lære, og hans levned er ulasteligt. Det der er i vejen mellem ham og hans Menighed hidhører overvejende fra karakter- eller temperament fejl hos ham og fra formelle mangler ved hans prædiken.

En indgriben i forholdene af disse grunde ville måske kunne medføre betænkelige konsekvenser andre steder, hvor der af en eller anden grund findes lignende misstemninger. Jeg tror endelig at kunne forudsige, at en eventuel ansættelse af en Capellan, hvem pastor Heise altid ville betragte som en ham påtvungen medhjælper, i flere henseender ville medføre vanskeligheder og ubehageligheder for begge parter og næppe fremme Menighedslivet.

Vil man imidlertid se bort fra alt dette og kun tage hensyn til de uheldige og forstyrrede, man tør vel næsten sige forbitrede forhold i Menigheden, et hensyn hvis betydning jeg allermindst skal underkende, så må ganske vist alle betænkeligheder vige her - for - dog synes mig, først efter at forholdene ere blevne nærmere undersøgt enten ved en Visitat eller privat, og efter at der er gjort forsøg på at bevæge pastor Heise til at rette de fejl, som han måtte have begået og som have vakt anstød i Menigheden.

Med disse bemærkninger, som på grund af omstændighederne have fået en fortrolig karakter, skal jeg tillade mig at henstille denne sag til Deres Højærværdigheds bedømmelse og afgørelse.

Odense Herreds Provsti den 7. marts 1890
Allerærbødigst Provst Olsen

- Ja, det er svært at ”læse teksten” for en mand om hvem det gælder: ” Han fører ikke falsk lære, og hans levned er ulasteligt”. Biskop, provst og menighed har et problem. Heise får sin vilje, der skal holdes visitat i Stenløse. Han har dog visse forbehold, som han gerne vil fremhæve bl.a. vil han gerne selv bestemme tidspunktet.

Højtærede hr. Biskop Stein - Ridder af Dannebrog - Dannebrogsmænd

Med tak for Deres Højærværdigheds kærlige og velvillige meddelelse om Visitat i Stenløse-Fangel Pastorat undlader jeg ikke, næst at attestere skrivelsens rigtige modtagelse, at meddele at der straks blev skrevet til Kirkesangeren i Fangel, hvor førstetjenesten pågældende søndag falder, om at tillyse Visitat en i morgen hvad jeg, som Deres Højærværdighed tilmeldt er personlig forhindret fra ved sygdom.

Tillysningen skal ligeledes ske i morgen i Stenløse Kirke. Førstetjenesten i Fangel Kirke begynder ordinært kl. 9 formiddag, men vil - håber jeg - med Biskoppens billigelse ved denne lejlighed blive ansat til kl. 10 formiddag, ligesom sker ved konfirmationer da Menigheden også skal samles langvejs fra ude fra Stenløse og Fangelegnsens vidstrakte marker.

Når Deres Højærværdighed da efter Deres bestemmelse vil ankomme til Stenløse Præstegård pågældende søndag formiddag kl. 9, lader det sig i al bekvemmelighed gøre, at De med mig i min befordring kan komme til Fangel Kirke, en vejlængde der ikke er stort mere end en halv mil.

Fra min hustru skal jeg bede Deres Højærværdighed modtage hendes venligste hilsen med den besked, at hun glæder sig overordentlig til at skulle have Biskoppen til gæst, når De blot vil kunne finde Dem tilfreds i den tarvelige lejlighed, vi kun kunne tilbyde Dem i vor forholdsvis indskrænkede bolig.

Fra os begge og vore børn sendes Dem kære Biskop Stein en kærlig hilsen med velkommen i møde. Herren give sin velsignelse til Deres forehavende gerning og give sin ånd med vidnesbyrd i de mange hjerter, at de må blive bøjede til at give sandhedens og kærlighedens ord indgang, Gud til ære i vor Herre Jesu navn.

Til slutning blot denne bemærkning, at jeg vil regne det til en ære at måtte befordre Deres Højærværdighed tilbage til Odense til hvilken tid De selv måtte bestemme.

Med min ærbødige kompliment til Bispinden forbliver jeg med sand højagtelse

Deres Højærværdige ærbødigt
Victor Heise
Stenløse Præstegård den 15. marts 1890

- Hvordan biskoppen opfattede pastor Heise under vistaten, fremgår af biskoppens visistastbog. (Desværre er det kun de indledende betragtninger, der kan læses i arkivet på grund af papirets kvalitet.)

- Visitationen fandt sted 23. marts 1890. Men så blev pastor Heise syg, og måtte en tur til læge i København, så biskoppens notat om visitationen er først dateret 15. august 1890. I mellemtiden har sagen henligget.

Fra biskop Steins visitatsbog:

”Anledningen til denne visitation var den besværing fremført af sogneboerne i Stenløse-Fangel mundtlig og skriftlig over sognepræsten, Heises prædiken, og glemsomhed; man ønsker derfor, at han tager Capellan. Sognets aktstykker findes i det private bispearkiv.

Fangel kirke var ved visitationen jævnt besøgt. Pastor Heise messede smukt, kraftigt og værdigt. Hans prædiken over Søndagens (Mariæ bebudelsesdags) evangelium var for lang. (Han var fem kvarter på prædikestolen). Den var bibelsk indholdsrig, men af en meget mørk farve; skønt præstens bebudelse ikke blev glemt, var død og omvendelse hovedpunkterne, hvorom prædiken drejede sig. Han talte med inderlighed og personlig grebthed ...”.

- Heise er blevet rask: ”Han vil ikke!” Biskop og provst melder pas.
- Fremmødet til en gudstjeneste af Heise i Stenløse kirke bliver af en journalist fra Fyns Stiftstidende sammenlignet med fremmødet hos en præst på Nordfyn. Det kan der læses om i avisen:

Kirkestriden i Stenløse Fangel:

Omtale i Pressen – Fyns Stiftstidende - En mindre Menighed

Der læstes i Stiftstidende for onsdag aften (juli 1890) følgende inserat mellem "Småting": En mindre Menighed end den en præst på Nordfyn havde, da han begyndte sin prædiken den 6. juli har vel sjældent nogen præst. Den bestod kun af organisten og bælgetræderen. Senere under prædiken indfandt sig en kirkegangskone med sit barn, der skulle døbes samt de nødvendige faddere. Menigheden blev ikke større under gudstjenesten.

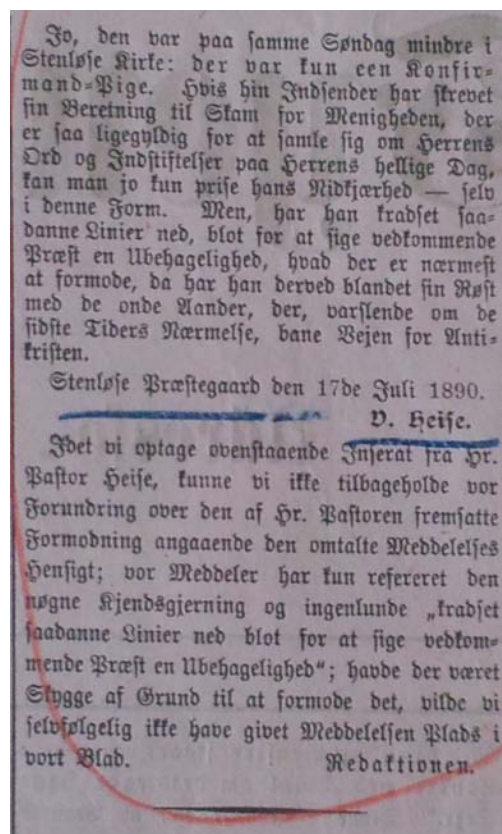
Jo den var på samme søndag (6/7) mindre i Stenløse Kirke. Der var kun en konfirmandpige.

Det læste Heise og svarede:

Hvis hin indsender har skrevet sin beretning til skam for Menigheden, der er så ligegyldig for at samle sig om Herrens ord og indstiftelsen på Herrens hellige dag, kan man jo kun prise hans nidkærhed, selv i denne form. Men har han kradset sådanne linier ned blot for at sige vedkommende præst en ubehagelighed, hvad der er nærmest at formode, da har han derved blandet sin røst med de onde ånder, der varslende om de sidste tiders nærmelse, bane vejen for Antikrist.

Stenløse Præstegård den 17. juli 1890

V. Heise



Avisens svar:

Idet vi optager ovenstående inserat fra hr. pastor Heise, kunne vi ikke tilbageholde vor forundring over den af hr. pastoren fremsatte formodning angående den fremsatte meddelelses hensigt. Vor meddeler har kun refereret den nøgne kendsgerning og ingenlunde "kradset" sådanne linier ned blot for at sige vedkommende præst en ubehagelighed. Havde der været skygge af grund til at formode det, ville vi selvfølgelig ikke have givet meddelelsen plads i vort blad.

Redaktionen

- Utilfredsheden i sognet vedbliver. Der er ikke truffet nogen beslutninger der kan løse uenigheden mellem præst og menighed. Der fremkommer stadig mishagsytringer fra beboerne. Biskoppen skriver i sin dagbog.

Odense den 15. august 1890

Nævnte dag indfandt 2 gårdmænd - Niels Jensen og Chr. Madsen - sig for at meddele, at utilfredsheden vedvarer og Kirkerne er tomme. Præsten vil stadig betænke sig til Mikkelsdag. De bad mig påvirke pastor Heise for, at en fremmed præst kunne få lov til at holde prædiken og altergang i sognets Kirker, da man ikke vil gå til alters ved pastor Heise, hvis sindelag og glemsomhed afskrækker. De bad mig fremskynde en afgørelse.

Odense den 19. august 1890

Havde en samtale med pastor Heise, hvis resultat blev, at enten tager han afsked til Nytår eller også Capellan 1 år som forsøg.

- Så er den gal igen! Man troede at enten en Capellan eller en afsked var på tale, men Heise har tilsyneladende fortrudt under en samtale med provsten, hvilket denne meddeler biskoppen. Provsten melder klart pas! Han kan ikke tale Heise til en løsning.

Brændekilde den 22. august 1890

Højærværdige hr. Biskop Stein

Det er min hensigt om alt går vel at overvære ordinationen på onsdag, men jeg vil dog forinden takke Deres Højærværdighed for den nævnte meddelelse af 15. ds. om sagens stilling i Stenløse. De to mænd er formodentlig de samme, som for nogen tid siden har været hos mig med en lignende begæring om at holde altergang derovre. Jeg erklærede, at jeg hverken ville eller kunne opfylde deres ønske, og jeg forestillede dem, at de jo godt kunne deltage i sakramentets nydelse trods al uvilje imod præsten. Jeg tror dog ikke, at mine argumenter gjorde videre indtryk på dem, thi desværre er buen så spændt derovre, at strengen truer med at sprænges. Man er nu på det standpunkt på begge sider, at man intet vil høre om forsonlighed. Jeg ved ingen anden udvej, end at Heise selv beslutter sig til at søge sin afsked, thi jeg nærer stadig nogen tvivl om, at han nødes dertil eller til at tage Capellan. Med tilsyneladende ret ville han kunne beråbe sig på, at han intet har forbrudt i sit embede, og at hans liv er ulasteligt. Mon Ministeriet da kan afskedige ham blot, fordi hans forhold til Menigheden er forstyrret. Trods al misfornøjelse fra begge parter tror jeg derfor, at den vej, som Deres Højærværdighed har anslået i denne sag: at overtale Heise til at tage afsked - er den ene rette, og jeg vil meget ønske, at det må lykkes dem at nå dette mål, inden der sker en sprængning af Menigheden. (Fortsættes...)

Jeg er også vis på, at sagen er lagt i de bedste hænder derved, at Deres Højærværdighed tager Dem af den, thi De besidder sikkert endnu nogen autoritet overfor Heise. Desværre kan jeg intet udrette overfor ham.

Jeg skylder Biskoppen at sige dette, da det kunne synes, at jeg var uvirksom. Heise har åbenbart ingen tillid til mig - mener at jeg ikke støtter ham nok, hvilket er en følge af, at jeg ikke har kunnet istemme hans voldsomme udfald mod Menigheden. Overfor denne stemning er der for mig intet at udrette ad den kollegiale vej, thi han vil næppe høre på mine råd, hvorfor jeg helst holder mig borte fra ham.

Gid nu Deres Højærværdighed må have mere lykke i denne vanskelige og pinagtige sag, som ligger mig meget på sinde.

Deres ærbødige og meget hengivne
C.F. Olsen

- Heise føler sig for syg til at fortsætte og beder han om at få sin afsked.

Brev fra Victor Heise:

Højærværdige hr. Biskop Stein
Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd

Jeg tillader mig i ærbødighed at anmelde Deres Højærværdighed, at jeg efter moden overvejelse og under bøn til den himmelske fader har bestemt mig til at ville ansøge Hans Majestæt Kongen om, at jeg på grund af svagelighed må erholde afsked fra det mig betroede embede som sognepræst for Stenløse og Fangel menigheder i nåde og med pension efter de gældende regler fra 1. januar 1891.

Jeg undlader ikke at tilføje, at jeg i overensstemmelse med den i forsommeren d.å. truffne aftale skal meddele skolelæreren og mellem andre denne min beslutning.

Ved at tilmelde Deres velærværdighed dette tillader jeg mig, hvis det endnu ikke er for silde, ærbødigst at gøre en retraction med hensyn til det af Dem ved sidste samtale fremførte ønske fra beboerne om, at disse måtte skaffe en fremmed præst til at holde en søndagsgudstjeneste med altergang i Stenløse Kirke, så at jeg overgav denne prædikestol og alterets betjening. Mit svar til bønderne få dage i forvejen lød på "nej" som det jo ikke godt kunne være andet.

Nu derimod, da spørgsmålet er fremført for Biskoppen, vil og bør jeg overlade afgørelsen til Deres Højærværdigheds højere visdom og beder Dem, hvis De som jeg forstod, var stemt for indrømmelsen om De efter Deres bestemmelse vil meddele mig en ordre, hvorefter jeg skal forholde mig, hvilken ordre jeg i ydmyghed og æresfrygt skal rette mig efter.

Med Højagtelse i Ærbødighed
Victor Heise
Stenløse Præstegård den 21. august 1890

- Biskoppen ser nu en løsning tegne sig. Han vil ikke tvinge Heise til at lade en anden præst overtage prædikestolen i den tid der går, indtil afskeden kan træde i kraft, og Heise får lov til at fortsætte som præst med tilbud til at søge Cappellan begrundet med dårligt helbred.

Odense Bispegård den 22 august 1890

Kære hr. pastor Heise.

Jeg har modtaget Deres brev og ser deraf, at De har bestemt Dem til at vælge den mest gennemgribende af de foreliggende mellem os drøftede muligheder. Jeg tvivler ikke på, at en så alvorlig beslutning er bleven fattet efter moden prøvelse, men jeg betragter dog den mig gjorte meddelelse som aldeles fortrolig, indtil det afgørende skridt virkelig foreligger officielt.

Når De henstiller til min afgørelse, om De bør imødekomme beboernes ønske om, at en anden part får tilladelse til at afholde en søndagsgudstjeneste med altergang i Stenløse Kirke, skal jeg i den anledning oplyse følgende:

Jeg meddelte Dem i vor samtale forleden kun simpelthen, hvad de to udsendinge havde fremført for mig som befolkningens ønske under sagens daværende stilling, men jeg gav dem aldeles intet råd eller udtalte mig til fordel for opfyldelsen af begæringen, hvis indrømmelse eller afslag aldeles må bero på Dem selv, hvad jeg også tydeligt angav de to udsendinge til kende.

Om at give Dem en ordre til at overlade Deres prædikestol og alterets betjening til en anden præst vil der ikke kunne være tale i nærværende tilfælde, men hele sagen vil ventelig falde bort, når befolkningen får nys om, at en forandring forestår være sig nu i den retning af Dem antydnet, som menigheden ønsker, men som De ikke vil gå ind på: antagelse af en Capellan, som Deres vaklende helbredstilstand ville give Dem fuld berettigelse til at søge.

Med venlig hilsen
H. Stein



Pastor Victor Heises død

Den 7. september 1890 døde pastor Heise efter lang tids legemlig og sjælelig lidelse.
Stenløse Kirkebog 1890.

Pastor Heise blev bisat fra Stenløse Kirke 13. september 1890 og begravet den 15. september s.å. på Pedersborg Kirkegård ved Sorø.

Victor Heise - sognepræst til Stenløse-Fangel Menigheder fra 28. september 1885. Født i København den 3. juli 1825 - søn af Justitsråd Sam. Leopold Heise - gift med Sine Alexandrine Flensborg datter af Kommandør i Søetaten Peter Vilhelm Flensborg - 65 år gl. - begravet i Pedersborg ved Sorø.

- Da fru Heise rejste fra sognet, skal hun have udtalt, at det var befolkningens væremåde overfor hendes mand, der havde lagt ham i graven.
Victor Heises sidste ord til sin hustru var: Jeg ville gøre det så godt, men de forstod mig ikke.”

Giverliste 2015

Bente Holm

Egon Birkholm

Ellen Johansen

Grete Andersen

Hanne Jacobsen

Inge Jensen

Inge Klevang Larsen

Jane Stampe

Kaj Jensen

Menighedsrådet

Steen Neergård

Stenløse Kultur & Dilettantforening

Søren Jensen

Vibeke Brandt

